

CAMIL PETRESCU

ULTIMA NOAPTE DE DRAGOSTE, ÎNTÂIA NOAPTE DE RĂZBOI

Volumul 1

AGORA

LA PIATRA CRAIULUI, ÎN MUNTE

În primăvara anului 1916, ca sublocotenent proaspăt, întâia dată concentrat, luasem parte, cu un regiment de infanterie din Capitală, la fortificarea văii Prahovei, între Bușteni și Predeal. Niște șanțulețe ca pentru scurgere de apă, acoperite ici și colo cu ramuri și frunziș, întărite cu pământ ca de un lat de mână, erau botezate de noi tranșee și apărau un front de vreo zece kilometri.

În fața lor, câteva dreptunghiuri de rețele și „gropi de lup“ erau menite să sporească fortificațiile noastre. Toate capetele acestea de tranșee, risipite ici-colo, supraveghind șoseaua (?) de pe boturi de deal, nu făceau, puse cap la cap, un kilometru. Zece porci țigănești, cu boturi puternice, ar fi rămat, într-o jumătate de zi, toate întăriturile de pe valea Prahovei, cu rețele de sărmă și cu „gropi de lup“ cu tot. (Gropile astăzi de lup erau niște gropi cât cele pe care le fac, jucându-se, copiii în nisip, iar în fund aveau bătut câte un mic țăruș, ascuțit apoi ca o țeapă în sus.) După socotelile Mare-lui Stat-Major român din 1916 – adică din timpul bătăliei de la Verdun – dușmanul care venea la atac avea să calce, din nebăgarare de seamă, în aceste gropi și să se împungă în țepi, fie în talpă, fie în spate. Despre „valea fortificată“ a Prahovei vorbea cu respect toată țara: Parlamentul, partidele politice și presa. Ca să nu poată fi văzute din tren aceste realizări misterioase, vagoanele nu circulau decât cu perdelele trase, sau, dacă nu erau perdele, cu geamurile mânjite cu vopsea albă, iar de la Sinaia, pe fiecare culoar, erau santinele cu baioneta la armă¹.

¹ E perfect adevărat că în timpul luptelor de mai târziu, nici unui comandant de companie nu i-a trăsnit prin cap să ocupe aceste tranșee, care parodiau în mic satele lui Potemkin, mai ales că nemții nu s-au simțit obligați să vie pe șosea, ca să poată fi vânați cu pușca, ci au ocupat dealurile împădurite negru și clăbuceturile cu păsuni verzi-gălbui (n.a.).

La 10 mai, în același an, eram mutat în regimentul XX, care, de un an și mai bine, se găsea pe frontieră, deasupra Dâmbovițioarei în munți, tot pentru acoperire și fortificații. Aci, aceeași glumă: câteva sute de metri de tranșee-jucării erau menite să ilustreze principiile tactice ale armatei române de neînvins. Frontul de acoperire al batalionului nostru se întindea pe vreo zece-cincisprezece kilometri de frontieră, către vama Giuvala în dreapta, iar spre stânga până la domul alb, de piatră, al culmii Piatra Craiului. Noi „fortificasem” însă, cu trei sute de metri de tranșee, ca mai sus, dar fără gropi de lup, numai bătătura de iarba verde dintre căsuța care ne slujea de popotă și căsuța unde locuia comandantul de batalion. Firește că dacă vreun nefericit s-ar fi rătăcit pe aci „să vadă” întăriturile noastre, ar fi fost arestat și probabil executat ca un spion.

În realitate, vremea se trecea cu instrucție într-o poiană mai mărișoară, cu asalturi eroice, care nu erau departe de jocurile de copii din mahala Oborului, când ne împărțeam în români și turci și năvăleam urlând unii într-alții. Știu bine că în acest timp se dădeau asigurări în Parlamentul țării că „suntem bine pregătiți”, că în doi ani de neutralitate „armamentul a fost pus la punct”, iar anumite persoane își luau răspunderea afirmării că suntem gata „până la ultimul nasture, până la ultimul cartuș”, iar cu știință luptei până la cucerirea oricărei poziții, fie ea socotită ca inexpugnabilă.

Pentru ceilalți, poate că această vilegiatură militară n-ar fi fost prea mult dezagreabilă. Camarazii erau oameni cumsecade, care își credeau la necaz. Prânzurile și cinele luate laolaltă, în odăia scundă a popotei, treceau potolit, între mâncăruri de birt mic, tărăgăname convorbiri despre amărăciunile concentrării prea îndelungate, despre intrigile de la comanda regimentului, despre cele mai bune sfaturi pentru pregătirea murăturilor și a borșului, menite să fie trimise prin scrisori acasă și, în zile mai de seamă, despre partidele politice ale țării, când cei care citeau gazeta în fiecare zi aveau prilej să strălucească prin comunicări inedite.

Pentru mine însă această concentrare era o lungă deznăjede. De multe ori seara, la popotă, era destul un singur cuvânt ca să trezească răscoliri și să întărâte dureri amortite. E îngrozitoare uneori această putere a unei singure propozițiuni, în timpul unei

con vorbiri normale, ca să pornească dintr-o dată măcinarea sufletească, aşa cum din zecile de combinații cu șapte litere ale unui lacăt secret, una singură deschide spre interior. În asemenea împrejurări, nopțile mi le petreceam în lungi insomnii, uscate și mistuitoare.

La drept vorbind însă, în astă-seară, nu atât discuția, care nu mai era o simplă aluzie, m-a aruncat în halul acesta de răscolire, ba era chiar prea directă ca să mai fie atât de otrăvitoare, cât încercarea neizbutită, pe lângă comandantul batalionului, de a obține o permisie la Câmpulung.

„Popota“, unde suntem acum, e într-o odaie mică, sătească, mai sus decât toate satele românești din munte. E abia mai mare ca o colibă, văruită în alb, cu două paturi înguste la perete, acoperite cu velnițe vechi, și care acum ne slujesc și drept scaune de masă. O lampă de „gaz“ dă o lumină gălbuie, aproape la fel de lezinată ca a vinului, din paharele mari de apă, de dinainte. Masa e, firește, de brad, ca la cărciumile de drum mare și acoperită cu pânză țărănească. Cum fiecare ofițer are tacâmul lui de acasă, ales cu dinadins de proastă calitate, „că se pierde“, avem dinainte o împerechere de farfurii, cuțite și pahare, adunate parcă de prin bâlcii. Toți cei paisprezece ofițeri ai batalionului de acoperire suntem îngrămădiți aici și, în așteptarea cafelelor, se continuă, fără ca nimeni să se sinchisească de fumăria în care ne găsim, discuția începută o dată cu masa și iscată de o gazetă adusă de la aprovizionare.

Întâmplarea e între cele obișnuite, iar discuția e la fel cu toate discuțiile literare, filosofice, artistice, politice, militare, religioase ale oamenilor care, în saloane, în restaurante, în tren, în sala de așteptare a dentistului, „își spun părerea lor“ cu convingerea neînduplecată și matematică cu care larvele își țes în jur gogoși.

Un proces dezbatut la Curtea-cu-jurați din București a sfârșit printr-o achitare, pătimăș comentată. Un bărbat din aşa-zisa societate bună și-a ucis nevasta necredincioasă și a fost absolvit de vină de către judecătorii lui.

Căpitanul Dimiu, comandantul batalionului, un soi de flăcău ardelean, fără să fie din Ardeal, voivnic, cu mustață bălaie, regulată ca insignă de pe șapca cheferistă, ceva mai mare însă, aproba fără codire hotărârea juraților...

ÎNTÂIA NOAPTE DE RĂZBOI

Timp de o oră e în tabără o învălmășeală de neînchipuit. Plutonierii majori se împart în zece, aleargă de colo până colo, înjură, strigă, aruncă efecte de tot soiul în brațele oamenilor. Mi se pare că totul merge însă prea încet, că nimeni nu va fi gata la ora ordonată. O parte din oameni s-au aliniat pe companii în fața bordeilor și primesc, răcniți pe nume de gradați, bocanci. Unii încearcă o veselie străpezită, la care alții surâd ca niște bolnavi. Gândul că la ora opt seara deschid focul, că în două ore, care totuși vor trece, aşa cum au trecut de atâtea ori în viața mea, cum au trecut când așteptam într-o gară, când așteptam la birou, cum aștepți după-amiaza o vizită, mă sfâršește ca o febră uscată. Faptul că voi să vălui, ca în cărțile de citire, împotriva unor tranșee înțesate de armată dușmană, că voi fi sub baraje de artillerie, mă uluiește, pare scris de o mâna nevăzută.

De patruzeci de ani n-a mai fost război, cărțile de citire s-au oprit la pagina de la 77 și acum eu deschid focul. Mi se pare astă una dintre acele coincidențe ciudate, mari cât un orizont.

Ofițerii sunt toți mult mai tăcuți decât trupa. Căpitanul Floroiu, mic, blond, cu fața lui îmbătrânită înainte de vreme, mă îndeamnă să las oamenii în grija plutonierilor și să-mi fac bagajele.

Mi se pare o enormitate, ceva absolut fără sens.

Bagajele? Mai am eu nevoie de bagaje? Dar după primele cinci minute de luptă, voi mai fi oare în viață?

– Nu se știe, cine are zile scapă.

– Domnule căpitan, voi scăpa la opt și cinci, la nouă, voi trăi poate până la ora zece diseară... Dar crezi că vom mai vedea noi soarele de mâine?

Tace înfiorat de gânduri și, pe urmă:

– Scrie vreo scrisoare, și își urmează ața gândului din el.

Cui să scriu? Toți ai mei s-au depărtat în clipa asta, efectiv, la zecile și sutele de kilometri unde sunt. Nu-i voi mai vedea niciodată, ca pe locuitorii Norvegiei, ai Perului, ai Sidneyului, despre care știu că există totuși.

Îmi arde întreg corpul, e un neastămpăr al trupului care contrasteză cu liniștea și egalitatea imensă a gândurilor mele. Nu mai pot sta în loc, bănuind că diseară nu vom putea fi gata. Mă voi duce și-acasă, în odăia mea, căci, deși sunt înfrigurat și grăbit, n-am ce face.

În fața casei, Ioana cu cei doi copilași ai ei s-au rânduit ca la intrarea în biserică, iar micuții îmi strigă cu mânuștele căzute jos, cu glas înlăcrimat:

– Să trăiți, domnule...

Încremenesc: „Să trăiesc?“ Ce sens de început de veac are vorba asta acum...?

Cum o să trăiesc diseară prin focuri de infanterie, prin lupte de baionetă, prin sute de explozii de obuze? Le dau bani și ei îmi sărută mâna, aci în munte, în asfințitul soarelui de vară. Niciodată n-am acceptat dovezi de acestea de respect și prietenie. M-au jignit, dar acum îi strâng la piept pe copiii acestia, ca pe niște pui de pasăre.

– Dumitru, pune tot ce avem în lada de bagaje. Bagă de seamă!

– Am și încărcat lada, don sublocotenent.

S-a iscat parcă, străin de mine, un fluid care îmi ia înainte, oriunde merg. Doar la cincizeci de pași, dincolo, la ei nici un semn. E tot duminică și după-amiază goală și leneșă care stă în loc.

– ...dar au mai rămas lucruri... Ce facem cu ele?

– Lasă-le Ioanei aici.

– Nu puneteți bocancii? Cum o să rămâneți aşa?

Sunt îmbrăcat în aceeași bluză ușoară, pantaloni de raitcort și ghete de șevro subțire, cu moletiere.

Cum am fost ieri la Câmpulung.

– Nu, Dumitru, rămân aşa. Până la ora zece e destul și aşa...

Îmi fulgeră o clipă prin minte să fug la Câmpulung, să am o explicație cu nevastă-mea. Risc cel mult să fiu împușcat!... Tot voi muri la noapte...

Ce să-mi explice? Ce importanță mai au pentru mine lămuririle ei? Tot ce a fost aseară, absolut tot, e parcă numai văzut și înțeles de mine, nu și simțit, aşa cum anestezia locală te lasă să vezi toată operația, să simți izbitura și tăietura bisturiului, dar să nu ai nici o durere. Din oamenii aceia, din lumea lor cu bucurii și deznașejdi, cu permise și aniversări, care era și lumea mea, m-am desprins odată cu camarazii mei – ca pe un vas nevăzut. De câteva zeci de minute, o parte dintre noi suntem morți, efectiv în starea unor condamnați cărora li s-a respins cererea de grațiere, în ajun.

Acum oamenii de aici, blestemății în uniformă, îmi sunt singuri aproape și sunt mai aproape de ei decât de mama și de surorile mele.

Orgoliului meu i se pune acum, de altfel, și o altă problemă. Nu pot să dezerez, căci, mai ales, n-aș vrea să existe pe lume o experiență definitivă, ca aceea pe care o voi face, de la care să lipesc, mai exact, să lipsească ea din întregul meu sufletesc. Ar avea față de mine, cei care au fost acolo, o superioritate, care mi se pare inacceptabilă. Ar constitui pentru mine o limitare. Îmi putusem permite atâtea gesturi până acum, pentru că aveam un motiv și o scuză: căutam o verificare și o identificare a eului meu. Cu un eu limitat, în infinitul lumii, nici un punct de vedere, nici o stabilire de raporturi nu mai era posibilă, și deci nici o puțință de realizare sufletească. O asemenea carență, de nereparat, ar fi fost și o descalificare. Conștiința mea îmi permitea aseară să ucid, să mă judec deasupra legilor, pentru că nu aveam să-mi reproșez, în sistemul meu sufletesc, nimic, dar tocmai de aceea nu-mi permite lașitatea de a evita un pericol, pe care soldații cei mulți nu-l puteau evita. Lipsit de orice talent, în lumea asta muritoare, fără să cred în Dumnezeu, nu m-aș fi putut realiza – și am încercat-o – decât într-o dragoste absolută. M-am înșelat o dată, aş mai putea încă încerca, din nou, de aceea nu vreau să fiu scăzut, de la început chiar, față de femei, prin nici o lipsă în organismul sufletesc.

Mă grăbesc spre magazia de armament să număr cartușele, dar e de prisos, căci debandada e din cale-afară de mare. Impresia asta de improvizat îmi dă o neliniște de panică. Alerg fără rost în

toate părțile, în bâlciul ăsta de oameni, care diseară vor juca, fie care în parte, tragedia pe care era s-o joc doar eu aseară.

Doi soldați de la aprovizionare umblă, de colo până colo, pe cărăruie, cu câte un sfert de bou pe umeri.

– Domnule sublocotenent, ce facem cu carnea asta? Rând galben.

– Cine mai vrea să mănânce, mă?... Cine o să aibă chef de mâncare mâine, chiar dintre cei ce vor mai trăi?

– Don sublocotenent, dar ce să facem cu ea?

– Aruncați-o.

Se întunecă înfiripat și timpul trece fără ca nimeni și nimic să-l poată opri. Îmi ard buzele.

În odăia popotei, comandantul companiei, cu ceilalți doi ofițeri de la companie, iau ca gustare chiftele prăjite (gătite, în gândul celui ce le-a frământat acum o oră, pentru altfel de oameni și altă seară) și câte un pahar de vin.

– Ia și dumneata ceva... mai prindem nițică inimă. Și... cine știe ce se mai întâmplă diseară.

Nu simt nici o nevoie, nici o dorință, și orice încercare, fie și de a mânca numai, ar strica plinul unui cerc.

– Cât e ceasul?

Și întrebarea halucinantă, acum, parcă picură în suflet.

– Șase fără cinci. Mai sunt cinci minute.

– La companie.

Încep șuierături, oamenii se încolonează cu zgomot de bidoane, arme și lopeți. Încă mai sunt strigăte: „Niculae Fira... Niculae Fira... vino de ia mantaua lui domn plotonier major“. Înserarea abate și pe cei care mai făceau glume. Coborâm șchiopătând pe alt drum, un drum de bolovani, decât cel străbătut de mine aseară. Nimeni nu mai scoate o vorbă. Jos ne așteaptă celălalt batalion, gata încolonat. Sunt peste toată valea, în însерare, numai grămezi și siluete mute de soldați, ca o turmă cenușie.

Mă cheamă colonelul, care a rămas comandant titular al regimentului. Caută să-și stăpânească dezarticularea, prin formule reglementare. Sunt de față și cea mai mare parte dintre ofițeri.